

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย*

A BUDDHIST COMMUNICATION GUIDELINE FOR PEACE IN THAI SOCIETY

พระครูศรีปริชากร (เลือน บุญยงค์)

Phrakhrusriprichakorn (Laun Boonyong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorntajavidyalaya University, Thailand

E-mail: phrakhrusri272@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธสันติสุขในสังคมไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาถึงแนวคิด หลักการ แนวคิด ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาสิต หรือ สัมมาวาจา รวมถึงเอกสาร ตำรา วิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ประโยชน์ คุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูป/คน หลังจากนั้นจะได้นำผลการศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข เป็นแนวทางการสื่อสารด้วยหลักสัมมาวาจา ซึ่งเป็นทางสายกลางในมรรคมีองค์ 8 คือ วิสุทธิจิต 4 อย่าง 1) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 2) เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด 3) เจตนางดเว้นจากการพูดหยาบ 4) เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และหลักวาจาสุภาสิต คือ 1) พูดถูกต้อง 2) พูดคำจริง 3) พูดคำอ่อนหวาน 4) พูดคำมีประโยชน์ และ 5) พูดด้วยเมตตาธรรมไม่มีอคติ ในขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าใน

* Received 11 March 2019; Revised 18 August 2019; Accepted 20 August 2019

ฐานะผู้สื่อสารถือได้ว่าเป็นสุดยอดอัจฉริยะบุคคลที่รู้จักกาลเทศะ บุคคล และกลุ่มบุคคล อย่างแท้จริง ผู้รับสารที่มีสติปัญญาจึงควรรับฟังจนบรรลุเป้าหมายที่เป็นสันติสุขในชีวิต การศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย พบว่า มีการสื่อสารที่ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) สื่อสารด้วยวาจาเท็จ 2) สื่อสารด้วยวาจาใส่ร้าย 3) สื่อสารด้วยวาจาหยาบ 4) สื่อสารด้วยวาจาเพื่อเจ้อ ทางสื่อออนไลน์อันเป็นสาเหตุให้เกิดคำว่า “Hate speech” ก็คือวจีทุจริต 4 ซึ่งเป็นการพูดหรือการเขียนที่สร้างความเกลียดชังต่อกัน เป็นบ่อเกิดแห่งสงครามที่หักล้างผลประโยชน์กันทางสังคมการเมือง และการดำเนินชีวิตปกติของคนในสังคมไทยและสังคมโลก ในขณะนี้ แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา ควรนำหลักวจีทุจริต 4 ประการ ร่วมกับสารณียธรรม 6 ประการ คือ ธรรม 6 ประการนี้ มีคุณทำให้เป็นที่ระลึก ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจะเกิดความสันติสุขในสังคมได้

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงพุทธ, สันติสุข, สังคมไทย

Abstract

The objectives of the study were 1. To study Buddhist communication guidelines for peace. 2. To study communication problems in Thai society 3. To analyze the Buddhist communication guidelines for peace in Thai society. This research is qualitative and collecting qualitative data from the Buddhist sacred scriptures (in Thai version) of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. To study the concept idea, process, benefits, and value of Buddhist communication guidelines for peace in Thai society according to Buddhism. There was more collecting data from (Sammavàcà) Right Speech, documents, books, associated thesis, and searching concepts online which have benefits and value for this research. Next step, In-depth interviews to academic professional of 25 people after that get results of this object.

Result of the research

Buddhist communication guidelines for peace was (Sammāvācā) Right Speech including the (Magga) Noble Eightfold Path, and (Vacāsucarita) good action in speech in 4 types. 1) refrain from telling lies 2) refrain from sarcastic speech 3) refrain from rude speech 4) refrain from prattle, and the one that should follow was (Vacāsucarita) good action in speech consist of 1) a right time to speak 2) Speak truth 3) speak politely 4) useful things to be saying 5) mercy speech without prejudice. Meanwhile, Buddha as he was communicant and a genius person who knows the right time and place to speech so that listeners were understood and able to achieve the goal and have peace in life. The results of the study showed that the communication problems consist of 4 topics 1) telling lies 2) sarcastic speech 3) rude speech 4) prattle on the online media as it was the reason for “Hate speech” or (Vacāduccarita) misbehaviour in words were speaking in the bad ways to make people hate and against each other as it was beginning of a Political warfare, and impact to Thai society at present time. Buddhist communication guidelines for peace in Thai society could have (Vacāsucarita) good action in speech in 4 ways including with (Sārāḍḍiyadhamma) states of conciliation; virtues for fraternal living in 6 ways consist of be history, beloved and respected, be support, no quarrel, be unity and harmoniousness as it could support Thai society has peace.

Keywords: Buddhist Communication, Peace, Thai Society

บทนำ

ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นสถานการณ์ของความไม่ลงรอยกันทางแนวคิด ความเห็น และการปฏิบัติในสังคมของมนุษย์ (Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 2547) ที่เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นองค์กร สถาบันหรือประเทศชาติแล้ว มีกิจกรรมมีความสัมพันธ์กันตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองภายใต้ขนบธรรมเนียมกฎระเบียบของสังคมนั้น ๆ แล้ว เมื่อมี

ความเห็นและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน การไม่สามารถตกลงกัน ไม่สามารถเชื่อมประสานแนวคิด การปฏิบัติหรือผลประโยชน์ไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือการมีความเครียด ความกดดัน การเอาวัดเอาเปรียบ การแย่งชิงผลประโยชน์ การไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ปรากฏการณ์เหล่านี้ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสภาพของความขัดแย้งได้เกิดขึ้นแล้ว “สังคมไทยมีเหตุการณ์ความวุ่นวายตลอดเวลา บางคนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แม้กระทั่งชีวิตที่ต้องจากไปก่อนเวลาที่เหมาะสม ความคิดของผู้คนในสังคมก็ไปคนละทิศ คนละทาง จนยากที่จะบรรจบเข้าหากันได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเกิดจากมิจฉาธิฐิ ความเป็นอคติที่มีต่อผู้อื่น มองคนอื่นในแง่ร้าย มุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้อง มากกว่าจะคิดถึงประโยชน์สาธารณะ คอยหาโอกาสเอาเปรียบผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงนับวันแต่จะบั่นทอนจิตใจให้ผู้คนในสังคมมากขึ้น ยากที่จะหาความสุขที่แท้จริงได้” (รักษ ปริกทอง, 2562)

สาเหตุที่สังคมไทยปัจจุบัน มีเหตุการณ์วุ่นวาย สับสน ไร้ทิศทาง เพราะการสื่อสารกันด้วยมีจกาวจากมีอคติต่อกัน การสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์นี้เองทำให้ปัจเจกบุคคลคิดไปว่าพื้นที่ออนไลน์เป็นพื้นที่จริงที่สามารถสื่อสารอะไรก็ได้ กล่าวคือปัจเจกชนมีการแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งผ่านการใช้งานเฟซบุ๊ก ไม่ว่าจะโพสต์ข้อความ กดไลค์ กดแชร์ ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน โดยปัจเจกชนไม่ได้ตระหนักถึงการแสดงออกหรือการบอกเล่าข้อมูลนั้นอยู่ในพื้นที่สาธารณะทุกคนสามารถเห็นได้ ดังนั้น สังคมออนไลน์ถูกใช้เป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็นหรือบอกเล่าเรื่องราวรวมถึงการแสดงอัตลักษณ์อย่างแยกไม่ออกจากความเป็นพื้นที่ส่วนตัว ดังเช่น เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2557 ในรายการคืนความสุขให้คนในชาติ โดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้นำ (คสช.) ได้กล่าวถึงสื่อออนไลน์ว่า “ทุกวันนี้โลกเราเปลี่ยนแปลงไป การกระจายข่าวสารทำได้รวดเร็ว หากมีการโพสต์ข้อความหรือเสนอข่าวใดที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม มีแต่ข้อมูลสร้างความเกลียดชังหรือที่เรียกว่า “Hate Speech” ก็เป็นการประจานประเทศไทยในสายตาของต่างชาติ รวมทั้งสร้างผลกระทบต่อภายในประเทศเราเอง ความขัดแย้งก็จะไม่มีวันจบสิ้น อาจสร้างผลกระทบกับความคิดของเยาวชนไทยที่เป็นอนาคตของชาติด้วย” (ภัทรกานต์ ภัทรธำรง, 2559)

จากสภาพการที่ปรากฏทางสื่อและเป็นข่าวดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันทางการเมืองทวีความรุนแรงเพราะมีคนคิดต่างจากระบบรัฐเผด็จการด้วยสาเหตุ

ความไม่เสมอภาคทางการปกครอง ความไม่เป็นธรรมที่รัฐไม่สามารถสนองตอบผลประโยชน์ต่อประชาชนจึงมีการแสดงออกทางสื่อออนไลน์ด้วยการใช้วาทจรีตกล่าวร้ายต่อกันหรือแม้กระทั่งผู้นำรัฐที่คนใช้สื่อออนไลน์ไม่พอใจ จากการสื่อสารทางสื่อออนไลน์จึงมีผลกระทบต่อสังคม การกระทบกระทั่งกันในเรื่องคำพูดเป็นสาเหตุของการขาดความสามัคคีต่อคนในชาติ เหตุการณ์ใช้ประทุษวาจา “Hate Speech” หมายถึง คำพูดที่เป็นการข่มขู่ คุกคาม สบประมาทหรือยังยู่ให้เกิดความเกลียดชัง การเลือกปฏิบัติ หรือความรุนแรง มักเป็นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว เพศ คำถามจึงมีอยู่ว่า จะทำอย่างไรให้การสื่อสารทางสื่อออนไลน์ในสังคมไม่เป็นสาเหตุหรือเครื่องมือสร้างความขัดแย้ง แต่เป็นการสื่อสารเชิงสันติสุข หรือสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม และการเมืองซึ่งที่ผ่านมามีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสันติสุขรวมถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าให้ความสำคัญกับการสื่อสารหรือการใช้วาจาตั้งแต่เริ่มแรกของการประกาศพระศาสนา นั่นคือหลัก “วาจาสุภาสิต” หรือ “สัมมาวาจา” ซึ่งเป็นองค์ธรรมในมรรคมีองค์ 8 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นหนึ่งในอุดมการณ์ 4 ในโอวาทปาฏิโมกข์ ขณะที่วงการสื่อสารมวลชนไทยก็มีจรรยาบรรณในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่วายที่จะตกเป็นเครื่องมือในการนำไปสร้างความขัดแย้ง ดังนั้น จึงควรที่จะมีเครื่องมือใหม่เป็นตัวช่วยในการสื่อสารเชิงสันติสุขสร้างสังคมให้เกิดสันติสุข

สำหรับสังคมไทยปัจจุบัน การหวนกลับมาพิจารณาบทพจนภูมิปัญญาความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยซึ่งมีในพระพุทธศาสนา แม้จะเกิดขึ้นในยุคพุทธกาลก็ตาม แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าและประโยชน์ซึ่งเป็นความจริงแท้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ศึกษาเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับการสื่อสารที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อให้สังคมเป็นไปในทางที่มีประโยชน์เป็นสันติสุข ผู้วิจัยในฐานะที่สังเกตปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มาตลอด ได้เฝ้ามองด้วยความวิตกกังวลถึงความรุนแรงที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย เพราะสภาพปัญหาการสื่อสารประทุษวาจาในสังคมออนไลน์จะไม่มีหนทางหาทางออกร่วมกันได้เลย จึงมีคำถามต่อปรากฏการณ์ความขัดแย้งของกลุ่มสังคมออนไลน์ว่า มีพัฒนาการมาอย่างไร อะไรเป็นประเด็นของสังคมคนเหล่านี้ สาเหตุของความขัดแย้งมาจากอะไร ทำไมจึงเกิดความขัดแย้งขึ้น ทำไมกลุ่มคนสังคมออนไลน์จึงไม่ยอมหาทางออกหรือแก้ไขความขัดแย้งร่วมกัน และมีวิธีการแก้ไขความขัดแย้งนี้ ตามหลักการพระพุทธศาสนาหรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำงานวิจัย เรื่อง แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาดังกล่าว ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธสันติสุขในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบอุปนัย (Qualitative Research) ผู้วิจัยเริ่มศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาถึงแนวคิด หลักการ แนวคิด ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาสิต หรือ สัมมาวาจา รวมถึงเอกสาร ตำรา วิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องต่อจากนั้นได้ดำเนินการศึกษาแนวคิด หลักการ รูปแบบ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต จากเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจะได้นำผลการศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับภาษาไทย) ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ รวมทั้งเอกสารวิชาการงานวิจัยสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต ถึงแนวคิด หลักการ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาสิต รวมถึงเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ประโยชน์และคุณค่าเกี่ยวกับบริบทสื่อออนไลน์ สื่ออินเทอร์เน็ต แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย และเว็บไซต์หนังสือ หนังสือพิมพ์จากเอกสาร ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ นักวิชาการทั่วไป และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะทำการสร้างเครื่องมือทำการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ โดยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) กับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมเอกสารและการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยสรุปและเสนอผลการศึกษาเป็นแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย

ผลการวิจัย

การสื่อสารเป็นสิ่งที่มีมนุษย์กระทำอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การสื่อสารนั้น มีบทบาทที่ทรงอิทธิพล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อที่มองกระบวนการทัศน์ที่หย่อนเกินไป มองโลกแต่ในแง่ดีว่า “กามสุขัลลิกานุโยค” และที่ตึงเกินไปซึ่งต้งต่อโลกว่า “อตัตถกิลมถานุโยค” กระบวนทัศน์นี้ปรากฏขึ้นครั้งพระพุทธองค์ตรัสธรรมเทศนากับภิกษุปัญจวัคคีย์ แขวงเมืองพาราณสี ณ ป่าอิสิปตนมฤทายวันปรากฏถึงปัจจุบันว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร กระบวนทัศน์ที่ส่งเสริมสัมมาทิฐิ คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา รัฐบาล สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ต้องมีกระบวนการทัศน์ที่ถูกต้อง เป็นกัลยาณมิตรให้ผู้เรียนได้เห็น ได้ยิน ได้รับการแนะนำที่ดีได้เรียนรู้ สันทนาแต่เรื่องที่ดี ในสภาพแวดล้อมที่ดี ปัจจัยภายนอกทางพุทธศาสนาเรียกว่า “ปรโตโฆสะ” 2) ปัจจัยภายใน คือ กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีคิด คิดเป็น คิดตามกระบวนการของเหตุผล เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” จนเกิด สัมผัสกับปะ เมื่อสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข หลักแนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข หลักคือ วาจาสุภาสิตซึ่งเป็นองค์ธรรมเดียวกันกับสัมมาวาจา ในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ คำพูดถูกกาล คำจริง อ่อนหวาน ประกอบด้วยประโยชน์ พูดด้วยเมตตาจิต และมีองค์ธรรมที่ประกอบอยู่ในกุศลกรรมบถคือวจีกรรม 4 ประการ ได้แก่ มีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ มีเจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด มีเจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ และมีเจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

ทั้งนี้ เพราะผู้ส่งสาร คือ พระพุทธเจ้าที่ทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ เป็นคุณสมบัติและทักษะเพียบพร้อมของการเป็นผู้ส่งสาร มีจิตประกอบด้วยความเมตตากรุณาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน แนวทางสื่อสารเชิงพุทธหรือองค์ของการสื่อสารเป็นคำจริง คำแท้ คำอ่อนหวาน คำสุภาพ คำที่พอประมาณ เหมาะกาล สถานที่ บุคคล พระพุทธองค์ทรงมีเป้าหมายในการสื่อสาร และทรงรับผิดชอบในการสื่อสารเพื่อสร้างประโยชน์สันติสุขต่อมหาชน สร้างความเข้าใจให้กับผู้รับสารอย่างถูกต้อง ที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งจะต้องเป็นผู้มีสติปัญญาใคร่ครวญมุ่งส่งเสริมให้โลกเกิดสันติสุขมีความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมมากกว่าการทำลายหรือความขัดแย้งในสังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ยังมีแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย โดยควรพิจารณาก่อนจะทำการสื่อสาร 6 กรณี คือ 1) วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 2) วาจาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 3) วาจาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น ในข้อนี้ พระพุทธเจ้ารู้กาลที่เหมาะสมจึงตรัส 4) วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของบุคคลอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 5) วาจาที่จริง ที่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น พระพุทธเจ้าไม่ตรัส 6) วาจาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนี้ พระพุทธเจ้ารู้กาลที่เหมาะสมจึงตรัส ทั้ง 6 กรณีมี 2 กรณีเท่านั้น ที่พระพุทธเจ้าตรัส คือ ทรงยึดกาลที่เหมาะสม เป็นหลักแล้วต้องมืองค์ประกอบ คือ เป็นวาจาจริง วาจาที่แท้ มีประโยชน์ ครบทั้ง 3 ประการ ถึงแม้ว่า ผู้รับสารจะชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ตาม จึงนับได้ว่า พระพุทธองค์เป็นสุดยอดอัจฉริยมนุษย์ “สตถา เทวมนุสสานัน” บรมครูผู้รู้จักกาลเทศะพร้อมเช่นนี้

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย มีการสื่อสารด้วยวจีทุจริต 4 คือ 1) พูดเท็จ 2) พูดส่อเสียด 3) พูดคำหยาบ 4) พูดเพ้อ ในคำพูดลักษณะนี้ เมื่อสื่อสารกันทางสื่อออนไลน์จึงเกิดเป็นคำเรียกว่า Hate speech ประทุษวาจา ก็คือวจีทุจริตนั่นเอง ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหการใช้ประทุษวาจาที่เป็นวจีทุจริตทางสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความแตกแยกในสังคมไทย

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย ซึ่งจากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิลงความเห็นตรงกันว่า “สื่อออนไลน์” มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อสังคมสูงมาก เนื่องจากโลกปัจจุบันนี้ ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ ได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตแทบทั้งสิ้นเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตของคนทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เกือบจะเท่าเทียมกันทั้งหมด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2561) สังคมไทยปัจจุบัน เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันในความหมายแฝง “สภาพที่มีปัญหาผลกระทบอิทธิพลครอบงำโลก ทำให้โลกทั้งโลกตกอยู่ใต้อิทธิพลของมัน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2561) ขอเปรียบเทียบให้มองเห็นชัดเจนว่า “โลกนี้ทั้งโลกเปรียบเหมือนหมู่บ้านเล็ก ๆ (small village) ประเทศแต่ละประเทศ ก็เหมือนบ้านแต่ละหลังที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น แต่มีบ้าน 1 หลัง ที่ทำตัวเป็นเจ้าของบ้านของในหมู่บ้าน คอยทำหน้าที่ดูแลบ้านต่าง ๆ ให้ผ่อนชำระค่าผ่อนส่ง และรักษาความสงบเรียบร้อย คอยจัดการกับบ้านที่ไม่ปฏิบัติตาม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2, 2561) เชื่อได้ว่าถ้ามีพระพุทธศาสนาเข้ามาจะลดปัญหานี้ได้ และจะดียิ่งขึ้น

ทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สื่อสารเชิงพุทธเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมไทยอย่างยั่งยืน คือ ประการที่หนึ่ง ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักกุศลธรรม 3 คือ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง ประการที่สอง ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักธรรม คือ มรรคมีองค์ 8 เพื่อกำจัดปัญญะธรรม 3 ประการ คือ ความเห็นชอบ การดำริชอบ การเจรจาชอบ การงานชอบ การประกอบอาชีพชอบ การมีความเพียรชอบ การระลึกชอบ และการตั้งใจชอบ ประการที่สาม ผู้สื่อสารพึงตั้งอยู่ในหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ ให้มีเมตตาทายกรรม ให้มีเมตตาวจีกรรม ให้มีเมตตาเมตตามโนกรรม การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอย่างสม่ำเสมอภาคกัน การมีความประพฤติถูกต้องบริสุทธิ์เหมือนกัน และการมีความเห็นสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าสามารถดำเนินการตามแนวทางที่เสนอนี้อย่างถูกต้องเหมาะสมร่วมกันแล้ว ความขัดแย้งจะสลายไปในที่สุด เหลือแต่ความสามัคคีปรองดองกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเดียวกัน

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย มีอิทธิพลที่สัมพันธ์กันระหว่างการสื่อสารในสภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทยกับแนวทางและกระบวนการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย ตามทัศนะพระพุทธศาสนาองค์ความรู้แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยประกอบด้วยวจีสุจริต 4

ประการ สรุปลักษณะแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย คือ 1) แนวทางการสื่อสารที่สอดคล้องกาลเทศะ ตามหลักวาจาสุภาสิตว่า กาเลน ภาสิตา ผู้สื่อสารตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจและเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ต่อกันและกัน และรับผิดชอบในการสื่อสารของตนต่อสังคมส่วนรวม 2) แนวทางการสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริงตรงตามหลักวาจาสุภาสิตที่ว่า สจจา ภาสิตา คำพูดที่เป็นความจริง ด้วยหลักการเหตุผลตามความเป็นจริงที่เป็นเหตุปัจจัยของกันและกัน 3) แนวทางการสื่อสารที่ไพเราะอ่อนหวาน ตรงตามหลักวาจาสุภาสิตว่า สณหา ภาสิตา โดยได้ส่งสาร หรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสุภาพไม่หยาบโลน กระชับ เน้นคุณภาพเป็นสำคัญ เห็นโทษของคำไม่สร้างความเกลียดชัง แต่ละบุคคลสามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มที่ตนเองจากการสื่อสารภายในตนเองหรือการสื่อสารกับตนเองก่อนเป็นลำดับแรก 4) แนวทางการสื่อสารที่เสริมสร้างประโยชน์ตามหลักสุภาสิตว่า อุตถสญหิตา ภาสิตา โดยได้ส่งสารหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักธรรมที่ประกอบด้วยสติปัญญาที่เป็นปัจจุบัน รู้เท่าทันสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงด้วยความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้องและสัมมาสมาธิที่ถูกต้อง ไม่ว่าผู้ทำการสื่อสารจะอยู่ในฐานะผู้ส่งสาร หรือผู้รับสารและไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารกับตนเองหรือการสื่อสารกับบุคคลอื่น 5) แนวทางการสื่อสารที่ประกอบด้วยเมตตาตามหลักสุภาสิตว่า เมตตจิตเตน ภาสิตา โดยได้ส่งสารหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานจิตที่เป็นสัมมาทิฐิ ความคิดที่ถูกต้องหรือมีฐานความคิดเรื่องสันติสุขเสียก่อนซึ่งการสร้างจิตให้มีเมตตาได้นั้น ต้องผ่านการฝึกตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นฐานของการสร้างสันติสุขภายในที่ก่อให้เกิดปัญญาต่อสังคม 6) แนวทางการสื่อสารด้วยวาจาสุภาสิตนั้นสื่อสารที่ตรงกับความเป็นจริง ข้อเท็จจริงตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนก่อนนำเสนอ ถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วน สมดล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตรงไปตรง เป็นกลาง ไร้อคติ ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาให้โอกาสได้ตอบในโอกาสแรกที่ทำได้โดยเอาใจเราใส่ใจเขาใส่สถานการณ์เดียวกัน 7) แนวทางการสื่อสารที่ผู้ส่งสารมีพื้นฐานจิตที่มีเมตตา มีความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับสันติสุขเป็นอย่างดีพร้อมกระจายความเข้าใจนั้นไปสู่สังคมในระดับต่าง ๆ พร้อมตั้งมั่นใจอยู่ในจริยธรรมสื่อเป็นสำคัญสร้างสรรค์คุณความดีหรือเป็นการสื่อสารในทางบวกนำไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

อภิปรายผล

แนวความคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข ตามหลักพระพุทธพระพุทธานุศาสนาดังกล่าว พบว่า มีแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธที่เป็นหลักการ แนวทาง เป้าหมาย ประโยชน์และคุณค่า สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุข เป็นการสื่อสารที่อาศัยหลักการและแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญที่เชื่อในหลักการที่ว่าประโยชน์และคุณค่า การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อให้เกิดสันติสุขขึ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาเนื่องด้วยสื่อสารด้วย วาจาสุภาสิตหรือสัมมาวาจา นี้ นับได้ว่าเป็นแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขโดยแท้ สามารถประมวลถึงประโยชน์และคุณค่าได้ดังนี้ 1) เป็นเครื่องวัดความจริงคำสอนของแนวทางการสื่อสารพระพุทธศาสนาสะท้อนความจริง 4 ประการ ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 ทั้งสภาพของ ปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมายของการแก้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ดังปรากฏในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร 2) เป็นแนวทางแสดงถึงวิธีการแก้ปัญหา ดังปรากฏในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรเช่นกันคือสัมมาวาจา หนึ่งในมรรคมีองค์แปด 3) เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นคุณดี ตามแบบฉบับชาวพุทธ ดังปรากฏในโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้กำหนดให้ การไม่กล่าวร้ายคนอื่น เป็นหนึ่งในอุตมการณ์ 4 ประการ 4) เป็นเครื่องวัดความดี ดังปรากฏในมงคลสูตร ว่า สุภาสิตา จ ยา วาจา 5) เป็นองค์ประกอบของการอยู่ร่วมกันดังปรากฏในสังคหวัตถุ 4 ประการคือ ปิยวาจาและในสาราณียธรรมที่ผู้พูดต้องประกอบด้วยเมตตากายกรรม เมตตา วจีกรรม และเมตตาโมหกรรม 6) เป็นองค์ประกอบในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดังจะเห็นได้ในกระบวนการของการระงับอธิกรณ์ คือ อธิกรณ์สมณะก็มีกระบวนการของการเจรจา หรือการสื่อสารเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งสิ้น 7) เป็นเครื่องวัดของแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขตามหลักสัมมาวาจาและโอวาทปาฏิโมกข์ 8) เป็นฐานควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ กำหนดไว้ในศีล ข้อที่ 4 และยังแยกย่อยตามองค์ประกอบของวาจาสุภาสิต

ขณะเดียวกันประโยชน์และคุณค่าในแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขด้วยหลัก วาจาสุภาสิตนี้ ยังแบ่งออกเป็นระดับ ดังนี้

1. ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือผู้ฟังวาจาสุภาสิตแล้วทำให้สิ้นความสงสัย เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตัวเอง เช่น ผู้มีหน้าที่ปกครองก็เข้าใจหน้าที่ของตนเองที่พึงทำต่อบริวารชนเป็นต้น หรือนำวาจาสุภาสิตนั้นมาใช้เป็นคตินิยมในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ยังทำให้ได้รู้ถึงสิ่งที่เป็นคนและโทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ฟังที่เป็นมิถิยาปฏิบัติ กลายเป็นสัมมาปฏิบัติได้

2. ประโยชน์ในสัมปรายภพ (สัมปรายภพ) คือผู้ฟังวาจาสุภาสิตแล้วเข้าใจหรือนำไปใคร่ครวญปฏิบัติตาม รู้ว่าอะไรเป็นบุญ อะไรเป็นบาป เว้นบาป มุ่งทำแต่กุศล เมื่อตายละโลกนี้ไปแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นอาสวะย่อมได้สุคติสมบัติ ถือว่าเป็นผู้ป้องกันภัยที่ยังมาไม่ถึงตนได้

3. ประโยชน์สูงสุด (ปรมาตมะ) คือผู้ฟังวาจาสุภาสิตแล้วสามารถเปลี่ยนคุณภาพจิตจากบุคคลเป็นอริยชนได้ เช่น ภิกษุวัชชีบุตรภิกษุผู้เลี้ยงดูมารดา หรือพระวิมลเถระ เป็นต้น ที่ได้ฟังวาจาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันจำเป็นต้องใช้หลักการของวาจาสุภาสิต เพราะถ้อยคำดี ๆ นอกจากจะทำให้ชีวิตของผู้พูดดีแล้ว ยังทำให้สังคมนี้ อุดมไปด้วยสิ่งดี ๆ น่ายินดีด้วยเช่นกัน และการที่สังคมจะกลายเป็นสังคมที่สร้างสรรค์การพูดดีของคนในสังคมได้อย่างจริงจังนั้น หลักเมตตาวาจกรรมถือว่าเป็นกลไกที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคมมีความรัก ความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน เพราะเมตตาวาจกรรมนั้นคือการปรารถนาให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ได้รับความสุข อีกนัยหนึ่ง ทั้งผู้พูดเองก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตในที่ตั้งงามอีกด้วย เพราะเหตุแห่งเมตตาวาจกรรมนั้นย่อมกำเนิดมาจากเมตตาตามมโนกรรมเป็นใหญ่ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นสรรเสริญและกำหนดหลักการพูดไว้ในหมู่พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้เป็นผู้มีเมตตาวาจกรรม สวดคล้องกับ ทศนีย์ เจนวิถีสุข ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม คือ เกิดประดิษฐ์กรรมทางสังคม นั่นคือ การเกิดศาสนาใหม่ คือ พุทธศาสนาซึ่งเมื่อเกิดศาสนาใหม่ขึ้นแล้ว การสื่อสารก็มีบทบาทตามมาซึ่งเป็นไปตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้แก่เกิดการประดิษฐ์คิดค้น หรือเกิดการค้นพบ จากนั้นจึงมีการเผยแผ่ นั่นคือ พระพุทธเจ้าตถาคตตรัสสั่งสอนสั่งสอน และเกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เกิดการยืม ซึ่งมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน การกลืนกัน เช่น การที่พระพุทธเจ้าทรงนำเสนอเนื้อหาสาระที่ลักษณะปฏิรูป ปฏิวัติ และทรงนำเสนอสิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบใหม่ซึ่งทำให้การสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างมีคุณประโยชน์สอดคล้องกับผู้รับสาร วัตถุประสงค์และบริบทในการสื่อสาร (ทศนีย์ เจนวิถีสุข, 2553)

สภาพปัญหาการสื่อสารในสังคมไทย ด้วยบริบททางสื่อออนไลน์ เรื่อง hate speech ประทุษวาจา คำพูดหรือข้อเขียนที่แสดงวิธีการหรือกระบวนการในการสื่อสารใด ๆ ก็ตามที่

ก่อให้เกิดความเกลียดชัง และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงทางกายภาพกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตั้งแต่การโฆษณาชวนเชื่อเรื่องยิวของนาซี การปลุกระดมให้เกิดการสังหารหมู่ในประเทศ รวันดา ไปจนถึงการปลุกระดมที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา จึงถูกนับเข้าเป็น Hate Speech ทั้งสิ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์หลักการสื่อสารทางสื่อออนไลน์ทั่วไปกับแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธ เพื่อสันติสุขในสังคมไทย ดังนี้ ตัวอย่างเช่น

ลักษณะสาร	(ผู้ส่งสาร) สื่อสารออนไลน์	(ผู้ส่งสาร) การสื่อสารเชิงพุทธ	ผู้รับสาร
วจีสุจริต	เป็นได้ทั้งผู้ส่งและผู้รับเป็นทั้ง ผู้ก่อการและผู้สังเกตการณ์ยึด หลักสิทธิ เสรีภาพ อิสระ ด้วย ความรับผิดชอบ	เข้าใจหลักการสันติสุข เคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยุติธรรม ภาราตรภาพ สิทธิ เสรีภาพ มีสิทธิ อิสระเป็นกลาง ถูกต้องตรงไปตรงมา ไม่เอน เอียง ให้ความเป็นธรรมทุกฝ่าย เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ปัญหา สร้างเครือข่าย	สันติสุข
วจีสุจริต	รวดเร็วทันที่ไร้ข้อจำกัดด้าน กาลเวลาไร้พรมแดนขนาดและ รูปแบบของสาร ค้นหาคำตอบใน บางเรื่องได้ ประหยัดเวลาและ ค่าใช้จ่าย	ไม่ขีดจำกัดเรื่องกาลเวลารู้จัก คำว่าพอเพียงพอประมาณเป็น กระจกสะท้อนความเป็นจริง ข้อเท็จจริง หลากหลายรอบ ด้าน ครอบคลุม ถูกต้อง ครบถ้วน	สันติสุข
วจีสุจริต	ข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จพิสูจน์ ยาก เฮดสปีดเต็มจอส่งผล กระทบทั้งแง่บวกและลบสร้าง ความขัดแย้ง ความรุนแรงเป็น กลไกก่อการร้าย		ไม่สันติสุข

จากตารางแสดงให้เห็นว่า เว็บไซต์สื่อสารออนไลน์ที่น่าเสนอ มีเนื้อหาที่รวดเร็วทันที่ ไม่มีสิ่งคัดกรองยังขาดการที่ยึดมั่นอยู่ในกรอบจริยธรรมสื่ออย่างเคร่งครัด แต่แนวทางการ

สื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขเข้าใจหลักสันติสุขดี ความต่างในเนื้อหาที่เสนอ “ความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์” และมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมแฝงด้วยสาระ เหมาะสำหรับทุกสังคม เพราะพระพุทธศาสนาอุบัติมาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ได้ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารเนื้อหาไปส่งผู้รับสารที่สุภาพตั้งอยู่บนฐานของความจริงข้อเท็จจริง สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของปัญหาของสังคม สาเหตุของปัญหา เป้าหมาย และนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้สังคมเกิดสันติสุขลดปัญหาความขัดแย้งรุนแรง โดยมุ่งหวังสร้างสันติสังคมซึ่งสอดคล้องกับหลักการสื่อสารเพื่อสันติภาพทั่วไปโดยมุ่งการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และเปิดเป็นพื้นที่สาธารณะให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างสันติสุขให้ สอดคล้องกับพระมหาศรีสุพรรณ อตตทีโป (ค่านนท์) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ ขุททกนิกาย พบว่า ประโยชน์ที่เกิดจากการกล่าววาจาสุภาสิตทำให้ผู้ฟังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม ตามวาสนาบารมีของแต่ละบุคคลซึ่งมีระดับที่แตกต่างกัน คือ ขึ้นชมยินดีเข้าถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต เป็นกัลยาณบุรุษบรรลุลุทธิธรรมเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี เป็นพระอรหันต์ หรือเป็นอุบาสกอุบาสิกาเกื้อหนุนตามส่งในภพชาติต่อ ๆ ไป นอกจากนี้ ยังเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมในด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติสังคมเกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่เย็นเป็นสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ทำให้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้นทั้งในระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ด้านการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาตนเป็นคนมีความรู้อย่างแตกฉาน และด้านการเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้ได้สดับเข้าใจในคำสั่งสอนและเป็นผู้มีสัมมาทิฐิมากขึ้น (พระมหาศรีสุพรรณ อตตทีโป (ค่านนท์), 2549)

แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย แก้ปัญหาการสื่อสารทางออนไลน์ที่มีผู้เห็นต่างจากระบบการเมืองไทย จึงมีการใช้สื่อออนไลน์แสดงออกในเชิงต่อต้านด้วย Hate speech คือประทุษวาจา ให้เป็น free speech ตามหลักวาจาสุภาสิต ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเพื่อสื่อถึงสังคมไทย มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขต่อมหาชนให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม จากการศึกษาเนื้อหาในบทที่ 4 ข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยใช้หลัก “วาจาสุภาสิต” และ “เมตตจิตเตน ภาสิตา” สื่อสารให้เกิด “สันติสุข” ทั้งภายในและภายนอกบุคคลหรือสังคมโดยรวม คือ 1) แนวทางการสื่อสารเชิง

พุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่สอดคล้องกับกาลเทศะ 2) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง 3) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน 4) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่เสริมสร้างประโยชน์สุขมหาชน 5) แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย การสื่อสารที่ประกอบด้วยเมตตาธรรม

แนวทางแก้ไขความขัดแย้งตามวิธีการทางหลักธรรมเพื่อสันติสุขการแก้ไขปัญหาการสื่อสารที่เกิดขึ้นด้วย Hate speech ประทศวาจา สามารถดำเนินการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก การดำเนินการตามกุศลธรรม 3 คือ ความไม่โลภ ความโกรธ ความไม่หลงประการที่สอง การดำเนินการตามหลักมรรคมีองค์ 8 เพื่อกำจัดปัญญะธรรม 3 ประการ คือ ความเห็นชอบ การดำริชอบ การเจรจาชอบ การงานชอบ การประกอบอาชีพชอบ การมีความเพียรชอบ การระลึกรู้ชอบและการตั้งใจชอบ ประการที่สาม การดำเนินการหลักสาราณียธรรม 6 ประการ คือ ให้มีเมตตาทางกาย ให้มีเมตตาทางวาจา ให้มีเมตตาทางใจ การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอย่างสม่ำเสมอภาคกัน การมีความประพฤติถูกต้องบริสุทธิ์เหมือนกัน และการมีความเห็นสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าสังคมสื่อออนไลน์ทุกกลุ่ม สามารถปฏิบัติตามแนวทางทั้ง 2 ประการ คือ ตามกระบวนการพระวินัยและกระบวนการพระธรรม อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยเชื่อว่า จะสามารถแก้ไขปัญหความขัดแย้งกันด้วยการสื่อสารด้วย Hate speech วาจาที่กล่าวร้าย ว่าร้ายต่อกันจะยุติลงแน่นอน สันติสุขก็จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างยาวนานได้อย่างแน่นอน เพราะเป็นแนวทางที่มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นกลาง มีความเป็นสากล และไม่เกินกำลังความสามารถของแต่ละกลุ่มที่จะปฏิบัติได้ โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่เบื้องหลัง เพราะโดยพื้นฐานทางความคิดของสังคมไทย มีความปรารถนาดีต่อประเทศชาติและประชาชนอยู่แล้ว สอดคล้องกับกิตติ กันภัย ได้ระบุถึงการสื่อสารเชิงพุทธมีลักษณะเป็นปรัชญานิตยศาสตร์ ในหนังสือ “นิตยศาสตร์ในพระไตรปิฎก” สรุปว่าการวิจัย เรื่อง “นิตยศาสตร์ในพระไตรปิฎก” เนื้อหาที่พบจัดได้ว่าเป็นทั้งปรัชญาบริสุทธิ์และปรัชญาประยุกต์ซึ่งอธิบายเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ ตามโจทย์หรือคำถามหลักของปรัชญา เนื้อหาเหล่านี้คือความรู้เกี่ยวกับปรัชญานิตยศาสตร์ จึงได้เสนอแนะว่า สื่อมวลชนทุกแขนงควรให้ความสำคัญศึกษาและนำความรู้จากการวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรมการสื่อสารของตน การนำเรื่องจริยธรรม

และสัมมาวาจาไปใช้อบรมบุคลากรสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง เป็นต้น (กิตติกันภัย, 2557)

สรุป

การสื่อสารเชิงพุทธในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นนับแต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้จนutzer सम्มาสัมโพธิญาณได้ด้วยพระองค์เองแล้ว พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระสัทธรรมแก่มหาชนชาวชมพูทวีปเพื่อให้เกิดสันติสุขและบรรลุปาหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อมีพระสาวกเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พระพุทธองค์พร้อมด้วยพระสาวกเหล่านั้นเสด็จจาริกไปเพื่อประกาศพระศาสนาในชนบทและทั่วชมพูทวีป เพื่อสั่งสอนมหาชนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรม อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันเป็นหลักสัจธรรมของชีวิต เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การสื่อสารด้วยเครื่องมือสื่อสารในยุคปัจจุบัน ซึ่งปรากฏว่ามีความสลับซับซ้อนอยู่มากในสังคมปัจจุบันในสภาพการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารของโลก ในขณะที่การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติในสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เป็นความสุข ความเจริญของคนในสังคม ประชาชนไม่เบียดเบียนกัน ไม่โลภสักขโมยสิ่งของ ไม่ประพฤติดุคคامجสุขในครอบครัวยไม่เผลอจาคำเท็จ คำส่อเสียด คำหยาบ และเพ้อเจ้อ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท สำรวมในศีล เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เป็นสัมปรายิกัตถะประโยชน์ภายนอก และประโยชน์อย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนา ที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หิตายะเพื่อเกื้อกูลต่อคุณธรรมที่ติงาม เพื่อความสุขแก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม จะเกิดความสันติสุขในสังคมได้ และดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรนำองค์ความรู้เรื่องการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขไปเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารในฐานะแนวคิดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารที่มาจากองค์ความรู้ภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพื้นฐานที่ติงามทางสังคม

1.2 ควรมีการนำผลจากการศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในวงการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกวงการ ทั้งนี้ เพราะการสื่อสารเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชีวิตและในทุกวงการ ทุกสาขาอาชีพ

1.3 ในการสื่อสารควรคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้รับสารให้มาก ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม โดยเฉพาะระดับสังคม ด้วยประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ตามอุดมการณ์ในทางพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะเป็นเพียงประโยชน์ในโลกนี้ และประโยชน์โลกหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์ระดับโลกียะเท่านั้นก็ตาม

1.4 หลักเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับผู้ส่งสาร เช่น เกณฑ์การตรัสพระวาจาของพระพุทธเจ้าและสัมมาวาจาเป็นเกณฑ์ที่สำคัญ และสอดคล้องกับหลักการเรื่องประโยชน์เพื่อผู้อื่น หรือเพื่อสังคมควรได้รับการเผยแพร่และปรับใช้กับสังคมทั้งในชีวิตประจำวัน และในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ทั้งในสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นปกติ และไม่ปกติ ส่วนหลักเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารกับตนเองด้วย โยนิโสมนสิการ สติ และสำรวมอินทรีย์ รวมทั้งหลักกาลามสูตร เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญ และสอดคล้องกับหลักการเรื่องประโยชน์เพื่อตน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงประโยชน์เพื่อผู้อื่นในลำดับต่อไป ก็เช่นกัน ที่ควรได้รับการเผยแพร่และปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สังคมเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร และการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษาเรื่องการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทยนี้ เป็นการศึกษาที่เรียกว่า การวิจัยขั้นพื้นฐาน คือเป็นการวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี การวิจัยในลำดับต่อไป

2.2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการศึกษาแนวคิดการสื่อสารเชิงพุทธยังสามารถศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะแบบแผนของวิธีการสื่อสารเชิงวัจนะและเชิงอวัจนะ ในการสื่อสารกับบุคคลอื่นที่ปรากฏในเนื้อหาสารของพระไตรปิฎก ในสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหาสาร

2.3 จากหลักการที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารเชิงพุทธโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การสื่อสารกับตนเอง พบว่า มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกระบวนการอบรมพัฒนาทางจิตหรือการปฏิบัติธรรม ซึ่งมีกระบวนการหรือวิธีการหลากหลายวิธี ที่กล่าวได้ว่า เป็นการ

สื่อสารกับตนเองที่เป็นการสื่อสารเชิงพุทธซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยในแง่ของการสื่อสารอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ กันภัย. (2557). นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ เจนวินัสสุข. (2553). การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (18 พฤษภาคม 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2. (30 พฤศจิกายน 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (21 กันยายน 2561). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย. (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทิโป (ค่านนท์). (2549). การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิภาย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรกานต์ ภัทรธำรง. (2559). การเปิดรับและความคิดเห็นต่อเนื้อหาประทุษวาจา (Hate Speech) ของผู้รับสารสื่อออนไลน์: กรณีศึกษาเฟซบุ๊กแฟนเพจ “หยุดดัดจริตประเทศไทย”. ใน วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รักษ์ ปริกทอง. (2562). เหตุแห่งความวุ่นวายในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 22 เมษายน 2562 จาก <https://www.ggtoknow.org/posts350228>

Oxford Advanced Learner's Dictionary. (2547). การอธิบายความหมายของความขัดแย้ง
ในลักษณะนี้ ยึดถือตามแนวการอธิบายใน Oxford University Press และในศูนย์
สันติวิธีและธรรมาภิบาล ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับความขัดแย้งและการแก้ปัญหา.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.